

FRANCISZEK BIEDA

ZAŁOŻENIE PIERWSZEJ STACJI GEOLOGICZNEJ W KARPATACH
W R. 1912

*Fondation de la première station géologique dans les Carpates
en l'année 1912*

Treść. Staraniem Józefa Grzybowskiego Związek Producentów w Borysławiu utworzył w r. 1912 Stację Geologiczną; jej pierwszym geologiem został Bolesław Kropaczek.

Pięćdziesiąt lat temu powstała Stacja geologiczna w Borysławiu na skutek starań Józefa Grzybowskiego, profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego (1869 — 1922), który na drugim zjeździe górników i hutników polskich we Lwowie w r. 1910 przedstawił memoriał uzasadniający potrzebę powołania do życia tej placówki naukowej. Nie jest zadaniem niniejszego krótkiego wspomnienia napisanie historii tej Stacji, która tak świetnie się rozwijała w latach międzywojennych pod kierownictwem Konstantego Tołwińskiego; obecnie Stacja pracuje w służbie nauki ZSRR.

Czytając dzisiaj wypowiedź Grzybowskiego trudno nam przychodzi zrozumieć, że górnictwo naftowe nie dało inicjatywy do utworzenia tego ośrodka naukowego, który w pierwszym rzędzie pracować miał dla potrzeb tego górnictwa. Grzybowski podaje szereg argumentów dla przekonania kapitalistów, tych wielkich i tych małych zapatrzonych jedynie w jeden cel — jak najszybszego wiercenia dla zdobycia ropy naftowej. Podnosi więc, że od geologii żąda się dokładnych informacji co do stosunków geologicznych w złożach naftowych, tymczasem geologowie nie mieli do dyspozycji najważniejszych materiałów, których dostarczają prowadzone wiercenia naftowe. Należy zatem jak najrychlej przystąpić do zbierania tych wszystkich danych z wierceń. W tym celu Grzybowski przedstawia na wymienionym zjeździe cele i zadania Stacji Geologicznej w Borysławiu. Stwierdza on na podstawie obserwacji w innych krajach, że u nas utworzenie opieki geologicznej w górnictwie naftowym jest koniecznością.

Nie można było w ówczesnych stosunkach politycznych oczekiwać pomocy w tym względzie od władz centralnych byłej monarchii austro-węgierskiej; dla nich Galicja — zabór austriacki stanowił jedynie przedmiot eksploatacji. Wydział Krajowy we Lwowie reprezentujący nasz samorząd dysponował zbyt szczupłymi funduszami, nie można było liczyć na nie. Pozostawała tylko możliwość dobrowolnego opodatkowania się ze strony czynników miejscowych zajmujących się górnictwem naftowym.

Prowadzenie wierceń naftowych wymaga nie tylko doraźnego rozpoznania budowy geologicznej pola naftonośnego, ale także zachodzi ko-

nieczność patrzenia w przyszłość i opracowywania planów rozbudowy górniczej. W tym celu nie można zaprzepaszczać materiałów uzyskiwanych w wierceniach; dla ich zbierania musi być powołane ciało kierujące się ustalonymi w praktyce geologicznej wskazaniem. Dla przykładu Grzybowski podaje, że w dziennikach wiertniczych napotyka się takie określenia: „kamień”, „kamień z łupkiem”. Powoduje to niemożność porównywania danych z sąsiadujących ze sobą szybów naftowych, a trudności wzrastają jeszcze na skutek daleko idącego rozdrobnienia wyłączności naftowych, niejednokrotnie jedno przedsiębiorstwo miało kilka tylko szybów, a nawet dwa, na swoim terenie. Dobrze rozumiany interes wszystkich przedsiębiorstw naftowych narzuca potrzebę systematycznego zbierania informacji z każdego wiercenia, wtedy dopiero będzie można zdać sobie sprawę z całego szeregu zjawisk geologicznych i w konsekwencji wyciągnąć odpowiedniej wartości wskazówki do prowadzenia wierceń.

Przewidując dalszy rozwój borysławskiego okręgu naftonośnego pragnie Grzybowski przyczynić się do tego przez spowodowanie naukowego traktowania materiałów wiertniczych, w dotychczasowej praktyce przepadających właściwie bez rezultatów. Orientował się on w tym dobrze jako geolog naftowy.

Wyjaśnia dalej, że Stacja Geologiczna na podstawie zebranych materiałów będzie zestawiała przekroje tak dla poszczególnych pól naftowych, jak i przekroje szybowe. Geolog ma pracować nie tylko w kopalniach, lecz także musi prowadzić prace terenowe, wtedy rozpoznanie geologiczne obszaru naftonośnego i jego zasobów będzie oparte na prawdziwie realnych danych.

Dla wyposażenia Stacji w sprzęt Grzybowski proponuje nabycie mikroskopu, lupy, szlifierki. Mimo że jego wysiłek, jaki włożył w opracowanie zagadnienia przydatności materiałów mikropaleontologicznych dla stratygrafii fliszowej (p. Grzybowski, 1897), właściwie przepadł bez rezultatu, rozumie on, że badania otwornic mogą dostarczyć ważnych informacji, i dlatego do sprzętu potrzebnego dodaje jeszcze aparat do szlamowania próbek. Wreszcie Grzybowski ofiaruje swoją współpracę w postaci zajęcia się urządzeniem Stacji, wprowadzenia i szkolenia adepta geologa.

Izba Pracodawców i Okręgowy Urząd Górniczy w Drohobyczu uznali za wskazane założenie Stacji i z dniem 1. VI. 1912 roku objął w niej pracę jedyny geolog dr Bolesław Kropaczek (1886 — 1914). Grzybowski został bezinteresownym kierownikiem naukowym. Już w lecie 1913 roku pracowali w tym rejonie: doc. dr Kazimierz Wójcik, Stanisław Weigner, obaj z Krakowa, oraz Albin Fleszar ze Lwowa. Widać więc w tym zawiązku pierwszego polskiego instytutu geologicznego obok stałego pracownika także współpracowników tymczasowych pochodzących z innych ośrodków. Bierze udział w pracach terenowych i sam Grzybowski.

W ciągu dwóch lat do wybuchu pierwszej wojny Stacja zebrала po-każny materiał naukowy. Kropaczek poległ na froncie mając lat 28 w listopadzie 1914 roku. Grzybowski ogłosił w r. 1919 rezultaty tego pierwszego okresu działalności naukowej Stacji. Złożyły się na to wy-dawnictwo ustępy znalezione w materiałach pozostawionych przez Kropaczka, Grzybowski zredagował tekst objaśniający do mapy geologicznej Borysławia i do tablic.

Praca ta w większości posiada jeszcze dzisiaj wartość. Dla ilustracji podnieść trzeba, że łupki menilitowe z piaskowcem borysławskim zostały już wtedy zaliczone do górnego eocenu.

*Katedra Paleontologii AGH
Kraków, marzec 1962*

WYKAZ LITERATURY
BIBLIOGRAPHIE

- Grzybowski J. (1897), Badania mikroskopowe namulów wiertniczych z kopalń naftowych. I. Pas potocki i okolica Krosna. II. Uwagi ogólne. *Kosmos*. T. 22, Lwów.
- Grzybowski J. (1912), Projekt utworzenia Stacji Geologicznej w Borysławiu. *Pamiętnik II Zjazdu Polskich Górników i Hutników we Lwowie w r. 1910*, Lwów.
- Grzybowski J. (1919), Borysław, studium geologiczne według materiałów zebranych przez kierownika Stacji śp. Bolesława Kropaczka. Kraków.

RÉSUMÉ

La fondation, en l'année 1912, de la première Station géologique à Borysław, à présent à l'URSS fut pour l'étude géologique des Karpates une notable aide. À l'occasion du cinquantième anniversaire de cette fondation, l'auteur souligne l'initiative de Józef Grzybowski, professeur à l'Université Jagellonne à Kraków, éminent géologue polonais. En 1910, pendant le deuxième congrès de l'association des mineurs et des métallurgistes polonais à Lwów, Józef Grzybowski a démontré la nécessité d'un exact et minutieux travail géologique dans les champs pétrolifères de Borysław dans la Galicie, alors province de l'Autriche-Hongrie.

La station fut érigée le 1 juin 1912. Son unique collaborateur a été Bolesław Kropaczek (1886 — 1914), un jeune géologue, tombé à la guerre en 1914. J. Grzybowski a préparé l'édition (1919) des matériaux scientifiques de B. Kropaczek avec ses propres suppléments.

Après la première guerre la Station géologique à Borysław a été dirigée par Konstanty Tołwiński.
Institut de Paléontologie

*de l'École des Mines et de la Métallurgie
avril 1962*